

[Applied Probability of Statistics Book 2]

ความน่าจะเป็น และสถิติประยุกต์

เล่ม 2

สำหรับนักศึกษาระดับ ปวส./ปริญญาตรีและผู้ที่สนใจทั่วไป

ความน่าจะเป็น และ สถิติประยุกต์ เล่ม

APPLIED PROBABILITY AND STATISTICS BOOK 2

ข้าขอประณตน์อมสัการ บุรพคณาจารย์
ผู้ก่อร้ปเกิดประโยชน์ศึกษา

รองศาสตราจารย์ธีระศักดิ์ อุรัจนานนท์

“ความน่าจะเป็นและสถิติประยุกต์ เล่ม 2”

พิมพ์ครั้งที่ 1 มกราคม 2546

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

ห้ามคัดลอกถ่ายเอกสารหรือพิมพ์

หรือวิธีหนึ่งวิธีใดของหนังสือเล่มนี้ก่อนได้รับอนุญาต

จากบริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด

ราคา 220 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ธีระศักดิ์ อุรัจนานนท์

ความน่าจะเป็นและสถิติประยุกต์ เล่ม 2 -- กรุงเทพฯ : สกายบุ๊กส์, 2546.

564 หน้า

1. ความน่าจะเป็น 2. คณิตศาสตร์สถิติ I. ชื่อเรื่อง

519

ISBN: 974-389-314-8

S7901-30-01-03

จัดพิมพ์และจำหน่ายโดย

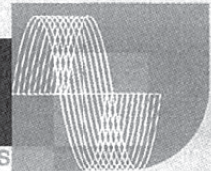
บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด
SKYBOOK COMPANY LIMITED
515/270-8 ถ.รัชดา-ปทุมธานี ต.ประเวศชัย อ.เมือง จ.ปทุมธานี 12130
โทร. 0-2958-1125-7, 0-2567-5119 โทรสาร. 0-2567-5105
E-mail: skybook1992@hotmail.com

www.skybook.co.th

พิมพ์ที่ บริษัท สยามสปอร์ต ซินดิเคท จำกัด

459 ซอยพิบูลย์อุปถัมภ์ (ลาดพร้าว 48) แขวงสามเสนนอก เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10310

โทรศัพท์ : 0-2694-3010

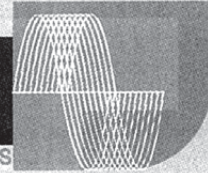
หนังสือความน่าจะเป็นและสถิติประยุกต์ (APPLIED PROBABILITY AND STATISTICS) เล่มนี้ ผู้เขียนได้เขียนและเรียบเรียงขึ้นเพื่อให้เป็นตำราประกอบการเรียนการสอนวิชาสถิติในระดับมหาวิทยาลัย ได้จำแนกเป็นความน่าจะเป็นและสถิติประยุกต์ เล่ม 1 และความน่าจะเป็นและสถิติประยุกต์ เล่ม 2 โดยเป็นตำราทางด้านสถิติที่ผู้เขียนได้ตั้งใจเขียนและเรียบเรียงเนื้อหาตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับสูง ซึ่งมีทั้งทางด้านทฤษฎีซึ่งมีการพิสูจน์สูตรและการนำทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ และอาศัยความรู้ การค้นคว้าตำรา เอกสาร รวมถึงงานวิจัยต่าง ๆ และประสบการณ์ในการให้คำปรึกษาทางด้านการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและการวิจัย

หนังสือความน่าจะเป็นและสถิติประยุกต์ เล่ม 1 เนื้อหาภายในเล่ม ผู้เขียนได้เขียนและเรียบเรียงเนื้อหาวิชาสถิติตั้งแต่พื้นฐานเริ่มต้นซึ่งแบ่งได้ดังนี้ ภาคสถิติพรรณนาหรือสถิติบรรยาย โดยครอบคลุมเนื้อหาตั้งแต่บทที่ 1 ถึง บทที่ 7 ความรู้เบื้องต้นของสถิติที่ใช้บรรยายลักษณะของข้อมูล ภาคความน่าจะเป็น ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาตั้งแต่บทที่ 8 ถึง บทที่ 14 เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เพราะทฤษฎีต่าง ๆ ทางสถิติส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความน่าจะเป็น

สำหรับหนังสือความน่าจะเป็นและสถิติประยุกต์ เล่ม 2 นี้เนื้อหาภายในเล่ม ผู้เขียนได้เขียนและเรียบเรียงเนื้อหาวิชาสถิติซึ่งแบ่งได้ดังนี้ ภาคสถิติอ้างอิงหรือสถิติอนุมาน โดยได้ครอบคลุมเนื้อหาตั้งแต่บทที่ 15 ถึง บทที่ 19 เป็นสถิติที่อยู่บนพื้นฐานของข้อมูลสถิติพรรณนากับความน่าจะเป็นในการตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ได้นำสถิติไปประยุกต์ใช้ บทที่ 20 ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์การถดถอยและสหสัมพันธ์ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และบทที่ 21 กล่าวถึงการทดสอบสถิติพารามเมตริก โดยเป็นวิธีทางสถิติอย่างง่าย ๆ ที่คำนวณไม่ยุ่งยาก และไม่มีเงื่อนไขหรือข้อตกลงเกี่ยวกับการแจกแจงเฉพาะของประชากร

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน ต่อนักศึกษา นักวิชาการ และผู้ที่ต้องการใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย และผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา คุณครู และอาจารย์ทุก ๆ ท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้วิชาทางด้านสถิติให้ผู้เขียน หากมีข้อผิดพลาดอันเนื่องมาจากการพิมพ์หรือการเรียบเรียง กรุณาแจ้งให้ผู้เขียนทราบ จักเป็นพระคุณอย่างสูง

รองศาสตราจารย์ธีระศักดิ์ อุรัจนานนท์

	หน้า
บทที่ 15 การสุ่มตัวอย่าง	391
ประเภทของสถิติ	391
ประชากรและตัวอย่าง	393
วิธีการสุ่มตัวอย่าง	395
ทฤษฎีการสุ่มตัวอย่าง	401
การแจกแจงของตัวอย่างสุ่ม	407
การแจกแจงของค่าเฉลี่ยเลขคณิตของตัวอย่าง	410
การแจกแจงของผลต่างของค่าเฉลี่ยเลขคณิตของตัวอย่าง	422
การแจกแจงของอัตราส่วนของตัวอย่าง	426
การแจกแจงของผลต่างของสัดส่วนของตัวอย่าง	429
การแจกแจงที	431
การแจกแจงค่าความแปรปรวนของตัวอย่าง	446
การแจกแจงเอฟ	451
แบบฝึกหัดบทที่ 15	456
คำตอบแบบฝึกหัดบทที่ 15	462
บทที่ 16 การประมาณค่า	465
การอนุมานเชิงสถิติ	466
วิธีการของการประมาณค่า	466
การประมาณแบบจุด	467
สมบัติของตัวประมาณค่าที่ดี	468
การประมาณแบบช่วง	472
การประมาณค่าเฉลี่ยประชากร μ	473
การประมาณค่าของผลต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของประชากรสองกลุ่ม	482
การประมาณผลต่างของค่าเฉลี่ยของประชากรสองกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กัน	492
การประมาณค่าสัดส่วน	494
การประมาณค่าของผลต่างระหว่างสัดส่วนของประชากรสองกลุ่ม	498
การประมาณค่าความแปรปรวน	500

	การประมาณค่าอัตราส่วนของความแปรปรวนของประชากรสองกลุ่ม	503
	สรุปช่วงความเชื่อมั่น $(1 - \alpha)100\%$ สำหรับค่าต่าง ๆ	507
	แบบฝึกหัดบทที่ 16	510
	คำตอบแบบฝึกหัดบทที่ 16	517
บทที่ 17	การทดสอบสมมติฐาน	519
	สมมติฐานสถิติ	519
	การทดสอบสมมติฐานสถิติ	521
	ความผิดพลาดประเภท I และความผิดพลาดประเภท II	522
	การทดสอบทางเดียวและการทดสอบสองทาง	526
	การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับค่าเฉลี่ยของประชากรกลุ่มเดียว	530
	การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับผลต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของประชากรสองกลุ่ม	539
	การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับสัดส่วนของประชากร	552
	การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับผลต่างระหว่างสัดส่วนของประชากรสองกลุ่ม	556
	การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความแปรปรวนของประชากรกลุ่มเดียว	561
	การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความแปรปรวนของประชากรสองกลุ่ม	562
	สรุปสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน	568
	แบบฝึกหัดบทที่ 17	571
	คำตอบแบบฝึกหัดบทที่ 17	579
บทที่ 18	การทดสอบไคสแควร์	581
	การทดสอบหลายสัดส่วน	585
	การทดสอบความเหมาะสมของการแจกแจง	587
	การทดสอบความเป็นอิสระ	594
	แบบฝึกหัดบทที่ 18	606
	คำตอบแบบฝึกหัดบทที่ 18	610
บทที่ 19	การวิเคราะห์ความแปรปรวน	611
	นิยามศัพท์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง	612
	การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความแปรปรวนของหลายประชากร	616
	แผนการทดลองแบบสุ่มตลอด	622
	ข้อมูลจำแนกทางเดียวและวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน	624
	แผนการทดลองแบบกลุ่มสุ่ม	641

	ข้อมูลจำแนกสองทางและวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน	642
	แผนการทดลองแบบแฟคทอเรียล	656
	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่	667
	การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม	684
	แบบฝึกหัดบทที่ 19	699
	คำตอบแบบฝึกหัดบทที่ 19	706
บทที่ 20	การวิเคราะห์การถดถอยและสหสัมพันธ์	707
	ตัวแบบเชิงคณิตศาสตร์	708
	ตัวแบบการถดถอย	708
	การถดถอยเชิงเส้น	710
	การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย	713
	วิธีกำลังสองน้อยที่สุด	715
	การวิเคราะห์การถดถอย	723
	การประมาณค่าและการทดสอบสมมติฐานพารามิเตอร์ของเส้นถดถอย	723
	สหสัมพันธ์	746
	สหสัมพันธ์เชิงเส้นอย่างง่าย	746
	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	748
	การทดสอบสมมติฐานและการประมาณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	753
	สมการถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ	761
	แบบฝึกหัดบทที่ 20	782
	คำตอบแบบฝึกหัดบทที่ 20	788
บทที่ 21	การทดสอบสถิตินอนพาราเมตริก	789
	สถิติทดสอบสำหรับกลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม	790
	สถิติทดสอบสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธ์กัน 2 กลุ่ม	802
	สถิติทดสอบสำหรับกลุ่มตัวอย่างอิสระ 2 กลุ่ม	814
	สถิติทดสอบสำหรับกลุ่มตัวอย่างหลายกลุ่มที่สัมพันธ์กัน	831
	สถิติทดสอบสำหรับกลุ่มตัวอย่างอิสระหลายกลุ่ม	841
	สถิติทดสอบหลายตัวแปร	851
	การวัดความสัมพันธ์และการทดสอบนัยสำคัญ	864
	การวัดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรระดับนามบัญญัติ	864

การวัดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรระดับเรียงอันดับ	871
ตารางเปรียบเทียบการใช้สถิติทดสอบสมมติฐานระหว่างสถิติพาราเมตริกและสถิตินอนพาราเมตริก	880
ตารางการใช้สถิตินอนพาราเมตริกในการทดสอบสมมติฐาน	881
แบบฝึกหัดบทที่ 21	882
คำตอบแบบฝึกหัดบทที่ 21	890
ภาคผนวก ก. บรรณานุกรม	ก-1
ภาคผนวก ข. ตารางสถิติ	ข-1
ตาราง 1. พื้นที่ใต้โค้งปกติมาตรฐาน	ข-3
ตาราง 2. ค่าวิกฤตของการแจกแจง t	ข-4
ตาราง 3. ค่าวิกฤตของการแจกแจง χ^2	ข-5
ตาราง 4. ค่าวิกฤตของการแจกแจง F	ข-6
ตาราง 5. เลขสุ่ม	ข-10
ตาราง 6. ค่าวิกฤตของ $F_{\max}$ สำหรับการทดสอบความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวนที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และ 0.01 ตามวิธีของ Hartley	ข-11
ตาราง 7. ค่าวิกฤตสำหรับการทดสอบความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวนตามวิธีของ Cochran	ข-12
ตาราง 8. ค่าวิกฤตของพิสัยสถิติเดนท์ (Studentized Range : q) สำหรับการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มต่าง ๆ	ข-13
ตาราง 9. ค่าวิกฤตของ q สำหรับการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มต่าง ๆ ตามวิธีของดันคัน	ข-15
ตาราง 10. ค่าความน่าจะเป็นที่ได้จากค่าน้อยสุดของ X ในการทดสอบ Binomial Test	ข-17
ตาราง 11. ค่าวิกฤตของ D ในการทดสอบ Kolmogorov –Smirnov One- Sample Test	ข-18
ตาราง 12. ค่าวิกฤตของ r ในการทดสอบ Runs Test	ข-19
ตาราง 13. ค่าวิกฤตของ T ในการทดสอบ Sign Test	ข-21
ตาราง 14. ค่าวิกฤตของ T ในการทดสอบ Wilcoxon Signed Ranks Test	ข-22
ตาราง 15. ค่าความน่าจะเป็นที่ได้จากค่าน้อยสุดของ U ในการทดสอบ Mann-Whitney U Test	ข-23

ตาราง 16. ค่าวิกฤตของ U ในการทดสอบ Mann-Whitney U Test ที่ระดับนัย สำคัญต่าง ๆ	ข-26
ตาราง 17. ค่าวิกฤตของ K_D ในการทดสอบ kolmogorov-Smirnov Two-Sample Test (กลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก)	ข-28
ตาราง 18. ค่าวิกฤตของ K_D ในการทดสอบ kolmogorov-Smirnov Two-Sample Test (กลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ในการทดสอบแบบ สองทาง)	ข-29
ตาราง 19. ค่าความน่าจะเป็นที่ได้จากค่าใหญ่สุดของ χ^2_r ในการทดสอบ Friedman Two-way Analysis of Variance by Ranks	ข-30
ตาราง 20. ค่าความน่าจะเป็นที่ได้จากค่าใหญ่สุดของ H ในการทดสอบ Kruskal-Wallis One-way Analysis of Variance by Ranks	ข-32
ตาราง 21. ค่าความน่าจะเป็นที่ได้จากค่าใหญ่สุดของ S ในการทดสอบ Kendall ' s tau (τ)	ข-34
ตาราง 22. ค่าวิกฤตของ S ในการทดสอบสัมประสิทธิ์ของความสอดคล้อง kendall Coefficient of Concordance (W)	ข-35
ตาราง 23. ค่าวิกฤตของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงอันดับ r_s (Spearman Rank Correlation Coefficient)	ข-36

ประเภทของสถิติ

จากประเภทของสถิติที่มีความหมายเกี่ยวกับศาสตร์ที่ว่าด้วยระเบียบวิธีการทางสถิตินั้น สามารถแบ่งขอบเขตของเนื้อหาและวิธีการได้เป็น 2 ประเภทด้วยกัน ดังนี้

1. สถิติพรรณนา หรือสถิติบรรยาย (Descriptive Statistics)

เป็นสถิติที่ศึกษาหาคำตอบเชิงตัวเลข ในแง่บรรยายลักษณะข้อมูลหรือการแจกแจงข้อมูลเฉพาะของประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างประชากร ตามข้อมูลที่เก็บรวบรวมมา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลในกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ก็ได้ แล้วสรุปและตีความหมายของข้อมูลในกลุ่มที่ทำการศึกษาเท่านั้น โดยไม่นำไปใช้อธิบายหรือสรุปอ้างอิงไปยังประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างประชากรกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งการบรรยายลักษณะข้อมูลหรือการแจกแจงข้อมูลของประชากร หรือกลุ่มตัวอย่างประชากรกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งนั้น ได้ทำการศึกษาในเรื่อง

1. การจัดตำแหน่งเปรียบเทียบ เช่น แสดงความถี่ ร้อยละ สัดส่วน อัตราส่วน เปอร์เซ็นต์ไทล์
2. การวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง เช่น ค่าเฉลี่ย มัธยฐาน
3. การวัดการกระจาย เช่น ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
4. การวัดการแจกแจง เช่น ความเบ้ ความโด่ง

การเลือกใช้สูตรสถิติในการบรรยายลักษณะหรือการแจกแจงข้อมูลจะต้องคำนึงถึงมาตรการวัดที่ได้จากข้อมูล หรือคุณลักษณะพื้นฐานของค่าตัวเลขที่ได้จากการวัด เพื่อการใช้สูตรได้ตรงตาม ข้อตกลงและการแปลความหมายที่ถูกต้อง

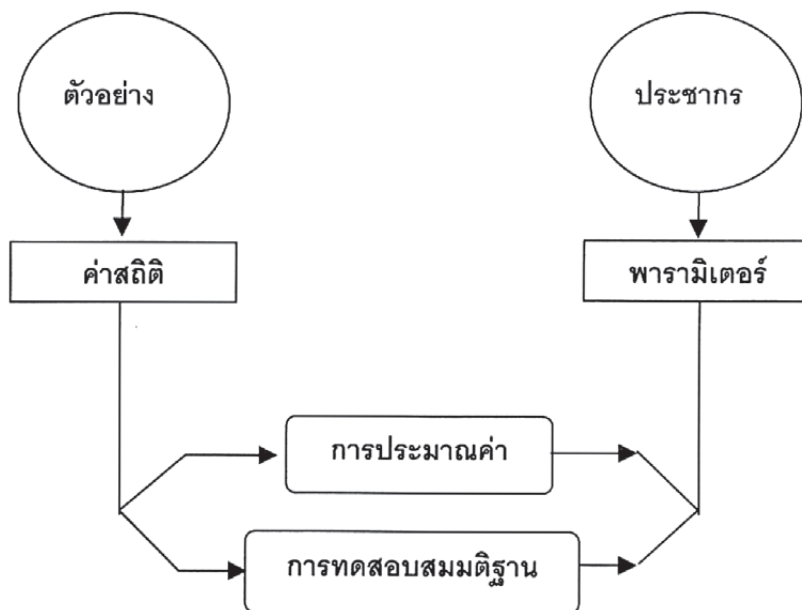
2. สถิติอ้างอิงหรือสถิติอนุมาน (Inference Statistics)

เป็นสถิติที่ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างของประชากร แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประมาณ คาดคะเน พยากรณ์ และสรุปอ้างอิงหรือนำไปสู่การตัดสินใจไปยังประชากรเป้าหมายในแง่ที่ทำการศึกษา สำหรับการตีความหมายในขั้นสรุปอ้างอิงนั้น ตั้งอยู่บนฐานของข้อมูลจากสถิติบรรยายกับทฤษฎีความน่าจะเป็น ในการเกิดคำตอบที่ต้องการโดยอาศัยหลักการของการอุปมาน (inductive) ซึ่งเป็นการใช้เหตุผลจากกรณีเฉพาะไปสู่กรณีทั่วไป โดยศึกษาในเรื่อง

1. ทฤษฎีความน่าจะเป็น
2. การสุ่มตัวอย่าง
3. การประมาณค่าของประชากร
4. การทดสอบสมมติฐาน

การเลือกใช้สูตรสถิติในการสรุปอ้างอิงไปถึงประชากรเป้าหมายนั้น จะต้องคำนึงถึงคุณสมบัติเบื้องต้นของข้อมูลชุดนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ประชากร วิธีการสุ่มตัวอย่าง จำนวนของกลุ่มตัวอย่าง เช่น กลุ่มเดียว สองกลุ่ม สามกลุ่มหรือมากกว่า ลักษณะการเป็นอิสระต่อกัน ของข้อมูลหรือขึ้นต่อกันของข้อมูล จำนวนตัวแปรในแต่ละการแจกแจง ลักษณะการแจกแจงของประชากร ตลอดจนความน่าจะเป็นของการเกิดคำตอบที่ต้องการ กล่าวคือ เราต้องการทราบว่า ที่เราประมาณ คาดคะเน พยากรณ์ และสรุปอ้างอิงนั้น มีความน่าจะเป็นที่จะถูกต้องหรือผิดพลาด เพียงใด น่าเชื่อถือหรือไม่

กระบวนการของสถิติอ้างอิงหรือสถิติอนุมาน แสดงได้ด้วยแผนภูมิดังนี้

ประชากรและตัวอย่าง (Population and Sample)

ในการทดลองทางสถิติ เหตุการณ์ต่าง ๆ หรือผลลัพธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นอาจมีค่าเป็นตัวเลขหรือไม่เป็นตัวเลขก็ได้ แต่เราสามารถจะกำหนดเป็นค่าตัวเลขได้ เช่น เมื่อโยนเหรียญ 1 อัน เหรียญจะขึ้นหัวหรือก้อย แต่เราอาจกำหนดเป็นตัวเลข เช่น กำหนดหัวเป็น 1 และก้อยเป็น 0 หรือเมื่อโยนเหรียญ 2 อัน ผลที่เกิดขึ้น คือ HH, HT, TH และ TT เราอาจกำหนดโดยนับจำนวนเหรียญที่ขึ้นหัวจะได้เป็น 0, 1, 2 เป็นต้น ซึ่งค่าตัวเลขที่เรากำหนดขึ้นนี้เรียกว่า ตัวแปรสุ่ม (Random Variable) และในการทดลองนั้นค่าตัวเลขที่ได้จากการสังเกตแต่ละครั้งเรียกว่า ค่าสังเกต (Observation) ค่าสังเกตนี้บางครั้งเราเรียกว่า คะแนน ค่าสังเกตหรือคะแนนที่เรารวบรวมได้จากการทดลองหรือจากการสังเกต ก็จะเป็นข้อมูลที่นำมาคำนวณวิเคราะห์ต่อไป

นิยาม ประชากร หมายถึง เซตของค่าสังเกตของสิ่งที่ต้องการศึกษาทั้งหมด ที่เกี่ยวข้องในการทดลอง หรือในการสำรวจทางสถิติ หรือหมายถึง กลุ่มของสิ่งต่าง ๆ ทั้งหมดหรือข้อมูลที่เราจะศึกษาทั้งหมด

ประชากรเป็นค่าสังเกตที่ได้มาจากกลุ่มคนหรือกลุ่มของสัตว์ พืช หรือสิ่งอื่น ๆ ที่เราสนใจ เช่น ถ้าต้องการทราบอายุการใช้งานเฉลี่ยของแบตเตอรี่ของโรงงานหนึ่ง ประชากรคืออายุการใช้งานเฉลี่ยของแบตเตอรี่ของโรงงานนั้นทั้งหมด และค่าสังเกตของประชากรก็คือตัวแปรสุ่ม เช่น เมื่อโยนลูกเต๋า 2 ลูก และให้ X เป็นผลบวกของแต้มลูกเต๋านั้น X จะมีค่าเป็นเลขจำนวนเต็ม คือ 2, 3, 4, ..., 12

จำนวนค่าสังเกตทั้งหมดของประชากร หมายถึง ขนาดของประชากรนั้น แทนด้วยสัญลักษณ์ N เช่น ในการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยหนึ่งที่มีจำนวน 2,000 คน ขนาดของประชากรคือ $N = 2,000$

ประชากรอาจแบ่งตามขนาดได้เป็น 2 ชนิดคือ

1. ประชากรที่มีจำนวนจำกัด (Finite Population) เช่น จำนวนรถยนต์ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวนครัวเรือนในกรุงเทพฯ จำนวนนักศึกษาในมหาวิทยาลัยหนึ่ง เป็นต้น
2. ประชากรที่มีจำนวนอนันต์ (Infinite Population) เช่น จำนวนครั้งที่โยนเหรียญ 1 อัน แล้วได้ก้อย จำนวนข่าวที่เก็บเกี่ยวได้ในปีหนึ่ง ๆ เป็นต้น

ในบางครั้งจำนวนของประชากรที่มีจำนวนจำกัดมีค่ามาก เราสามารถอนุมานให้เป็นประชากรที่มีจำนวนอนันต์ได้ ประกอบกับในการศึกษาทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับประชากรที่มีจำนวน

อนันต์จะง่ายกว่าประชากรที่มีจำนวนจำกัด และการที่เราสมมติให้ประชากรที่มีจำนวนจำกัด เป็นประเภทประชากรที่มีจำนวนอนันต์ ก็ไม่ทำให้เกิดความผิดพลาดมากนัก ดังนั้นจึงอนุโลมให้ประชากรที่มีจำนวนจำกัดแต่มีจำนวนมากและแน่นอนเป็นประชากรที่มีจำนวนอนันต์

นิยาม ค่าที่แสดงคุณสมบัติหรือลักษณะของประชากรเรียกว่า **พารามิเตอร์** (Parameter)

จากนิยาม ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เรียกว่า พารามิเตอร์ของประชากร นั้น นิยมใช้แทนด้วยอักษรกรีก เช่น ค่าเฉลี่ยเลขคณิตแทนด้วย μ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแทนด้วย σ ถ้าประชากรที่มีจำนวนจำกัด เราสามารถหาค่าพารามิเตอร์จากประชากรโดยตรง แต่ถ้าประชากรที่มีจำนวนอนันต์ ค่าพารามิเตอร์ก็จะเป็นค่าทางทฤษฎี ซึ่งอาจหาค่าได้จากการแจกแจงความน่าจะเป็นของตัวแปรสุ่มที่สอดคล้องกับประชากร แต่ถ้าเราไม่ทราบการแจกแจงความน่าจะเป็น เราก็ไม่สามารถหาค่าพารามิเตอร์ได้ โดยปกติแล้วประชากรส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นประเภทประชากรที่มีจำนวนอนันต์ และไม่ทราบการแจกแจงความน่าจะเป็น เราก็ไม่สามารถที่จะแสดงค่าต่าง ๆ ทั้งหมดของประชากรได้ วิธีที่เราหาค่าพารามิเตอร์ได้โดยการประมาณค่าที่คำนวณจาก ตัวอย่าง

นิยาม ตัวอย่าง หมายถึง สับเซตของประชากร

เรากล่าวได้ว่าตัวอย่างเป็นข้อมูลบางส่วนที่เราศึกษาเพื่ออ้างอิงถึงประชากร เมื่อเราจะประมาณค่าพารามิเตอร์ของประชากร โดยพิจารณาค่าที่ได้จากตัวอย่าง ซึ่งถ้าหากเราไม่สามารถรวบรวมข้อมูลหรือศึกษาจากประชากรทั้งหมดได้ อาจเนื่องมาจากเปลืองค่าใช้จ่ายและเสียเวลามาก เช่น ถ้าต้องการทราบอายุการใช้งานของหลอดไฟที่ผลิตโดยโรงงานแห่งหนึ่ง เราไม่สามารถจะทดสอบหลอดไฟทุก ๆ หลอดที่ผลิตจากโรงงานนั้นได้ จึงจำเป็นต้องเลือกประชากรมาบางส่วน ซึ่งเป็นตัวแทนของประชากรมาจำนวนหนึ่ง เรียกว่า ตัวอย่าง จึงจะทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลาเพราะข้อมูลมีจำนวนน้อย แต่ตัวอย่างที่เลือกมานั้น จะต้องเป็นตัวแทนที่ดีของประชากร โดยที่ลักษณะของตัวอย่างที่เลือกมา ควรมีลักษณะเหมือนกับประชากรทั้งหมด เพื่อสามารถประมาณค่าที่ได้จาก ตัวอย่างใกล้เคียงกับประชากร และผลสรุปจะมีความถูกต้องเพียงใดนั้น ก็จะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญคือ

1. วิธีการสุ่มตัวอย่าง
2. วิธีการประมาณค่าต่าง ๆ ทางสถิติ

วิธีการสุ่มตัวอย่าง (Random Sampling)

วิธีการสุ่มตัวอย่างอาจแบ่งกว้าง ๆ ได้ 2 วิธีคือ

1. การสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability Random Sampling)

วิธีการสุ่มตัวอย่างนี้ ขึ้นอยู่กับความรู้สึกและสามัญสำนึกของผู้เก็บข้อมูลเป็นหลัก ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 วิธีคือ

1.1 การสุ่มตัวอย่างโดยความสะดวก ตัวอย่างที่ได้จากบางส่วนของประชากรหาได้สะดวกและง่ายเท่านั้น แต่ข้อมูลที่ได้มาเป็นตัวอย่างจะมีความลำเอียง (bias) มาก

1.2 การสุ่มตัวอย่างโดยเฉพาะเจาะจง ตัวอย่างที่ได้จากบางส่วนของประชากรจะใช้การตัดสินใจ ความรู้สึกส่วนตัวของผู้เก็บข้อมูล ที่คิดว่าจะเป็นตัวแทนที่ดีของประชากร ซึ่งจะต้องอาศัย ผู้ที่มีความชำนาญและเชี่ยวชาญอย่างแท้จริงในการเก็บข้อมูลจากตัวอย่าง

1.3 การสุ่มตัวอย่างตามโควตา ตัวอย่างที่ได้จากบางส่วนของประชากรจะมีการกำหนดจำนวนข้อมูลตามประเภทไว้ หรือควบคุมโควตาตามลักษณะที่ต้องการ เช่น กำหนดเพศ อายุ ระดับการศึกษา เงินเดือน เป็นต้น เมื่อได้ครบจำนวนตัวอย่างที่ต้องการแล้วจะไม่ยอมรับหน่วยตัวอย่างที่พบเพิ่มเติมอีกจะช่วยให้ประหยัดเวลาค่าใช้จ่ายมาก แต่มีความลำเอียงมากเหมือนกัน

2. การสุ่มตัวอย่างโดยใช้ความน่าจะเป็น (Probability Random Sampling)

โดยทั่วไปนักสถิตินิยมใช้การสุ่มตัวอย่างโดยใช้ความน่าจะเป็น ซึ่งเป็นการสุ่มอย่างไม่เฉพาะเจาะจงว่า สมาชิกใดของประชากรจะต้องเป็นตัวอย่าง โดยให้แต่ละสมาชิกของประชากรมีความน่าจะเป็นในการรับเลือกเข้าเป็นตัวอย่าง ด้วยความน่าจะเป็นเท่า ๆ กัน โดยไม่มีการใช้ความรู้สึกตัดสินใจ ไม่ใช้ความสะดวกหรือไม่ใช้ความบังเอิญเกี่ยวกับตัวอย่างนั้น ๆ ตัวอย่างที่เลือกมาโดยวิธีการสุ่มนี้ เรียกว่า ตัวอย่างสุ่ม (Random Sample) การได้ตัวอย่างสุ่มนี้จะทำให้เราได้ตัวแทนที่ดีของประชากร ตัวอย่างแต่ละตัวอย่างจะมีความน่าจะเป็นที่จะถูกเลือกมาใช้เท่าใดนั้น ขึ้นอยู่กับแบบแผนของการสุ่มตัวอย่าง ซึ่งแบ่งได้หลายวิธี ซึ่งวิธีการสุ่มตัวอย่างที่นิยมใช้กันมี 5 วิธีคือ

2.1 การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

2.2 การสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ

2.3 การสุ่มตัวอย่างตามระดับชั้น

2.4 การสุ่มตัวอย่างตามกลุ่ม

2.5 การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน

การเลือกตัวอย่างชนิดนี้ เป็นการเลือกเพื่อได้มาซึ่งตัวอย่างที่มีความยุติธรรม ถือว่าเป็นการสุ่มตัวอย่างที่ดี เพราะข้อมูลแต่ละค่าหรือแต่ละหน่วยมีโอกาสถูกเลือกได้เท่า ๆ กัน

2.1 การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

เป็นวิธีการสุ่มตัวอย่าง โดยให้ประชากรมีความน่าจะเป็นถูกเลือกเท่า ๆ กัน และแต่ละประชากรที่ถูกเลือกเป็นอิสระต่อกันไม่เกี่ยวพันกัน ซึ่งประชากรนั้นควรมีลักษณะคล้ายคลึงกัน (Homogeneity) ไม่แตกต่างกันมากนัก การสุ่มตัวอย่างแบบง่ายนี้ บางทีเรียกว่า การสุ่มตัวอย่างแบบธรรมดา ในทางปฏิบัติมี 2 วิธีดังนี้

1. แบบจับฉลาก (Lottery)

ในการใช้วิธีแบบจับฉลาก เช่น ถ้าเราต้องการคัดเลือกนักศึกษา 50 คน จากนักศึกษาทั้งหมดซึ่งเป็นประชากร 600 คน ซึ่งวิธีนี้เราเขียนชื่อลงในบัตร 600 แผ่น จับบัตรขึ้นมาทีละ 1 แผ่น จดบันทึกไว้แล้วนำบัตรนั้นคืนไปรวมในกลุ่มบัตรเพื่อรวมให้ได้ 600 แผ่นเสมอ เพื่อให้โอกาสได้รับเลือกเป็น $\frac{1}{600}$ เสมอ ทำเช่นนี้เรื่อย ๆ จนครบ 50 แผ่น เท่ากับจำนวนตัวอย่างที่ต้องการ หรืออาจจะไม่นำบัตรใส่คืนลงไปก็ได้ แต่จะทำให้ลักษณะการแจกแจงตัวอย่างที่ได้มีความแตกต่างกัน แต่ถ้าจำนวนประชากรที่มีจำนวนอนันต์ ลักษณะการแจกแจงของตัวอย่างที่ได้จากแบบใส่คืนและไม่ใส่คืนจะเป็นแบบเดียวกัน ในทางปฏิบัติเรามักจะใช้วิธีการสุ่มแบบไม่ใส่คืน เพราะโดยทั่วไปแล้วประชากรมักจะมีจำนวนอนันต์

2. แบบใช้ตารางเลขสุ่ม (Random Number Table)

ในการใช้ตารางเลขสุ่ม จะต้องกำหนดหมายเลขให้กับทุกค่าของประชากรก่อน แล้วเลือก ตัวเลขตัวแรกอย่างสุ่ม โดยการชี้ไปที่เลขใดเลขหนึ่งโดยไม่เจาะจงในตารางเลขสุ่ม จากนั้นจะอ่าน ตัวเลขจากขวาไปซ้าย จากซ้ายไปขวา จากข้างบนลงข้างล่าง หรืออ่านตามแนวทะแยงก็ได้ การที่จะเลือกใช้เลขที่หลักนั้นพิจารณาจากจำนวนประชากร ถ้าจำนวนประชากรมี 2 หลัก ก็อ่านเลข 2 ตัว ถ้ามี 3 หลักก็อ่าน 3 ตัว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ถ้าประชากรมีขนาด 50 และต้องการตัวอย่างขนาด 5 ก็ให้หมายเลขประชากรตั้งแต่ 00, 01, 02, 03, ..., 49 แล้วอ่านตัวเลขในตารางเลขสุ่มทีละ 2 ตัว โดยการสุ่มตัวเลขตัวหนึ่งเสียก่อนเมื่อเริ่มต้น แล้วอ่านจากซ้ายไปขวาทีละ 2 ตัว ดังนี้